

*Лілія Пудгородська, студентка 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач*

СУЧАСНІ СХЕМИ ФІНАНСОВОГО ШАХРАЙСТВА: ФІНАНСОВІ ПІРАМІДИ

У зв'язку зі стрімким розвитком технологій та такими світовими подіями, як війна в Україні, шахраї розробляють все більше схем фінансових злочинів і використовують безліч інструментів для обману людей [10]. Шахрайство з фінансовими ресурсами (незаконне заволодіння) – це злочин у сфері господарської діяльності, і являється суспільно небезпечним діянням, що посягає на фінансово-кредитну систему України, створює серйозну загрозу розвитку фінансових інститутів держави, завдає збитків комерційним банкам, кредитним установам, виконавчим органам влади місцевого самоврядування і державі в цілому. Розрізняють в залежності від рівня фінансових відносин такі види фінансових шахрайств: шахрайство у фінансово-кредитній сфері, шахрайство з бюджетними коштами; шахрайство з цінними паперами; шахрайство в страховій сфері та шахрайство у сфері нерухомості [3]. Найпопулярніші фінансові схеми шахрайства зараз є такими [2; 8]: √ Вішинг – це шахрайство за допомогою телефонних дзвінків та SMS. √ Скімінг – це крадіжка даних платіжної карти за допомогою пристроїв для зчитування інформації, які встановлюють ззовні банкоматів. √ Крадіжка персональних даних (найчастіше шахраї крадуть персональні дані користувачів платіжних карток). √ Хакери, які займаються фінансовим шахрайством в інтернеті, створюють віруси для проникнення в комп'ютери, і можуть збирати, передавати, або шифрувати інформацію з метою отримати гроші. √ Фінансова піраміда.

Фінансова піраміда – це фінансова структура, яка залучає кошти, обіцяючи “інвесторам” надвисокі прибутки, і виплачує дивіденди першим вкладникам за рахунок грошей, які надходять від нових [1].

Існує кілька ключових ознак сучасних фінансових пірамід [5]: видача винагород за нових залучених клієнтів; агресивний маркетинг із залученням відомих особистостей; гарантування високої прибутковості, яка може у сотні і навіть тисячі разів перевищувати виплати за депозитами у банках; відсутність у підприємства власних коштів; відсутність необхідних ліцензій на ведення фінансової діяльності; відсутність часу на роздуми і постійні заклики вкладатись; вклади приймаються лише готівкою.

Наразі можна виділити кілька основних видів фінансових пірамід:

- Класична фінансова піраміда. Перший інвестор вкладає невелику суму грошей, після чого отримує дивіденди з інвестицій нових вкладників. Далі приймається рішення про реінвестування коштів, щоб отримати ще більший прибуток, але скоріш за все побачити власні гроші інвестори більше не зможуть.
- Замаскована фінансова піраміда. Якщо в першому випадку інвестор повинен був вкласти кошти, щоб власники організації потім вигідно їх реінвестували, то замаскована фінансова піраміда передбачає купівлю окремого продукту чи послуги. Тільки у такий спосіб можна стати членом фінансової структури. Після цього починає повторюватися метод, описаний вище.
- Економічні ігри. Користувачі системи заробляють гроші, але вивести інвестиції клієнти не можуть. Найчастіше подібні фінансові піраміди маскуються під букмекерські контори чи казино [4].

У сучасних реаліях фінансові піраміди можуть реєструватися також і як комерційні установи та залучати кошти для фінансування якогось проекту. Однак такої реєстрації може й не бути. Якщо реальна дохідність проекту виявляється нижчою від обіцяних інвесторам

доходів або взагалі відсутня, значить, частина коштів нових інвесторів спрямовується на виплату доходу. Закономірним результатом такої ситуації є банкрутство проекту і збитки останніх інвесторів. Практика показує, що після краху піраміди вдається повернути не більш як 10-15% від зібраної на той момент суми. Адже зібрані кошти не спрямовуються на купівлю ліквідних активів, а відразу використовуються для виплат попереднім учасникам, реклами і доходу організаторів. Що довше функціонує піраміда, то менший відсоток можливого повернення при її ліквідації [9].

Протягом всіх років незалежності в Україні існували та все ще й існує велика кількість різноманітних фінансових пірамід («Меркурій взаємний фонд», NewPRO, Український народний банк, SWB Україна, тощо) найвідомішими з яких виокремимо наступні:

❖ Фінансова піраміда «МММ». Компанія була заснована ще у далекому 1989 році. Спочатку вона займалася торгівлею техніки, але в 1993 році була організована перша емісія акцій. Варто зазначити, що на пострадянському просторі на той час панувала криза, через гіперінфляцію люди шукали, куди вкласти гроші, щоб їх не втратити. Саме тому перша МММ мала неймовірний попит [4].

❖ «B2B Jewelry». Це, мабуть, найбільша і найвідоміша на сьогодні вітчизняна фінансова піраміда. Особливістю даної піраміди був реальний продукт – ювелірні прикраси, які продавались за завищеними цінами але з виплатою кешбеку до 104% за рік після покупки [1]. Її унікальність полягає в тому, що вона існує не один рік, вже давно вийшла на міжнародний рівень (популярна в Росії та Казахстані), але все ще з'являються люди, які готові вкладати в цю піраміду свої кошти.

❖ «Wesauto». Це фінансова афера, яка будується на продажу сертифікатів для покупки авто за великими знижками. Схема дуже проста: людина купує сертифікат за 30% від вартості автомобіля, а через рік йому обіцяють за цим сертифікатом віддати машину. Звісно, нікому жодні машини за 30% вартості продаватися не будуть, і це відвертий обман [5].

Окрім зазначених вище ознак, сучасну фінансову піраміду можна розпізнати також завдяки таким особливостям [11]:

✓ Зареєстрована нещодавно компанія проводить широкомасштабну акцію, при цьому її статутний капітал «дві копійки», а засновником виступає фізична особа.

✓ Клієнту обіцяють гарантований надзвичайний прибуток, набагато вище ринкового рівня, і при цьому ні слова не говорять про ризики.

✓ Від клієнта вимагають обов'язковий перший внесок, причому, готівкою.

✓ Клієнта просять приводити своїх друзів і знайомих.

Фінансові піраміди і надалі з'являються та існують через те, що люди продовжують в них вірити і вкладати гроші; через низьку фінансову грамотність та надмірну довіру порадам близьких людей. Та насправді причиною є жага легкої наживи та лінь [7].

У 2020 році у Верховній Раді народні депутати зареєстрували законопроект № 3479 «Про заборону фінансових пірамід в Україні». Автори законопроекту зазначили, що відсутність спеціального регулювання у вигляді прямої заборони діяльності фінансових пірамід, кримінальної відповідальності за цю діяльність, призводить до того, що засновників фінансових пірамід, осіб, які публічно закликають до вкладень у фінансові піраміди, важко притягнути до відповідальності. Така «вседозволеність» і посилює бажання аферистів до легкої наживи. Тож, метою прийняття законопроекту є заборона діяльності фінансових пірамід в Україні. Крім цього, законопроектом встановлюється кримінальна відповідальність за організацію або сприяння діяльності фінансової піраміди. Пропонується доповнити Кримінальний кодекс України статтею 1901 та встановити, що створення та діяльність фінансової піраміди, поширення інформації про неї, пропонування участі у ній або залучення (отримання) коштів та (або) іншого майна за допомогою фінансової піраміди – карається штрафом від 1700 до 3400 грн. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на

той самий строк [6].

Таким чином, фінансове шахрайство є справді небезпечним явищем в суспільстві, так як завдає негативних наслідків як економіці країни в цілому, так і добробуту її громадян зокрема.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва І. Фінансова піраміда – що це і як її розпізнати? [Електронний ресурс] / Ірина Ареф'єва. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://financer.com/ua/blog/finansovi-piramidy/> (дата звернення 15.11.2022);
2. Ареф'єва І. Шахрайство – як не потрапити на вудку фінансових шахраїв? [Електронний ресурс] / Ірина Ареф'єва. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://financer.com/ua/blog/shahraistvo/> (дата звернення 15.11.2022);
3. Заріцька А. Л. Фінансове шахрайство - небезпечна зброя сьогодення [Електронний ресурс] / Алла Леонідівна Заріцька. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1758/> (дата звернення 27.11.2022);
4. Кравченко С. Фінансова піраміда — що це, та як її розпізнати [Електронний ресурс] / Станіслав Кравченко. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.krediti24.com.ua/finansova-piramida/> (дата звернення 15.11.2022);
5. Петрова К. Фінансові піраміди в Україні: жадібність породжує бідність [Електронний ресурс] / Катерина Петрова. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://fibi.tech/news/poradi/finansovi-piramidi-v-ukrayini-zhadibnist-porodzhuye-bidnist> (дата звернення 15.11.2022);
6. Попов С. В Україні пропонують запровадити кримінальну відповідальність за організацію фінансових пірамід: законопроект [Електронний ресурс] / Сергій Попов. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://sud.ua/ru/news/publication/169139-v-ukrayini-proponuyut-zaprovaditi-kriminalnu-vidpovidalnist-za-organizatsiyu-finansovikh-piramid-zakonoproekt> (дата звернення 21.11.2022);
7. Савватєєв Є. Як не стати жертвою шахраїв, що пропонують надприбуткові інвестиції? [Електронний ресурс] / Євген Савватєєв. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.radio/podcasts/osobysti-finansy-znaiu-ta-rozumiiu/yak-ne-staty-zhertvoiu-shakhraiv-shcho-proponuiut-nadprybutkovi-investytsii> (дата звернення 16.11.2022);
8. Слуцький Б. Шахрай гудбай: як не стати жертвою фінансових аферистів [Електронний ресурс] / Богдан Слуцький. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/economics/finance/shahray-gudbay-yak-ne-stati-zhertvoiu-finansovih-afelistiv-novini-ukrajina-11926725.html> (дата звернення 21.11.2022);
9. Соловійов Є. Фінансові піраміди: про взаємну відповідальність держави і громадян [Електронний ресурс] / Євген Соловійов. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://zn.ua/ukr/finances/finansovi-piramidi-pro-vzayemnu-vidpovidalnist-derzhavi-i-gromadyan-.html> (дата звернення 21.11.2022);
10. Тренди фінансового шахрайства та нові афери через війну в Україні: інтерв'ю з Featurespace [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://fintechinsider.com.ua/klyuchovi-trendy-finansovogo-shahrajstva-ta-novi-afery-cherez-vijnu-v-ukrayini-intervyu-z-featurespace/> (дата звернення 21.11.2022);
11. Що таке фінансова піраміда і як її розпізнати [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ccloan.ua/new/shho-take-f%D1%96nansova-p%D1%96ram%D1%96da/> (дата звернення 15.11.2022).